

DOBROVOLNÁ SESTRA

kolektiv autorů

© MUDr. Jaroslav Horných
 © RNDr. Marek Jukl, Ph.D.
 © MUDr. Vladimír Jukl
 © PaedDr. Tomáš Miller
 © Zuzana Nováková, DiS.
 © Doc. MUDr. Hana Podstatová, DrSc.
 © Václav Straka
 © Ing. Pavel Štajer, CSc.

DOBROVOLNÁ SESTRA

Recenzent: Prof. MUDr. Michael Dlouhý, CSc.

Grafické zpracování © JS Partner s.r.o., 2007
 Cover Design © JS Partner s.r.o., 2007
 Majetková práva k dílu vykonává Český červený kříž
 Vydáno za podpory Ministerstva zdravotnictví České republiky

Vydalo nakladatelství JS Press společnosti JS Partner s.r.o.
 Upolínová 280/7, 150 00 Praha 5
 tel.: +420 287 222 888, fax: +420 257 223 146
 www.js-partner.cz

Sazba a zlom JS Partner s.r.o.
 Počet stran 330

2. přepracované vydání, Praha 2007

Vytiskla Východočeská tiskárna spol. s r.o.
 Husovo náměstí 54, Sezemice

Úvod	9
1 Dobrovolná sestra Českého červeného kříže	11
Dobrovolná sestra ČČK	11
Základy veřejného zdravotnictví	12
2 Organizace Červeného kříže a Červeného půlměsíce.	
Základy mezinárodního humanitárního práva	15
Mezinárodní hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce	15
Mezinárodní výbor Červeného kříže	16
Národní společnosti mezinárodního hnutí ČK&ČP	18
Mezinárodní federace společností Červeného kříže a Červeného půlměsíce	19
Český červený kříž	19
Mezinárodní humanitární právo	21
1. Uplatňování Ženevských úmluv	22
2. Režim ochrany	22
3. Stíhání porušení Ženevských úmluv	29
3 Základy anatomie a fyziologie člověka	31
Stavba a funkce lidského těla	31
Pohybová soustava	32
Přehled kosterního svalstva	35
Svaly horní končetiny	35
Svaly dolní končetiny	36
Krevní oběh, krev	36
Velký, tělní oběh krevní	37
Krev	38
Slezina	39
Trávicí soustava	39
Dýchací soustava	41
Kýchání a kašel	42
Vylučovací soustava	42
Kožní soustava	44
Pohlavní soustava muže a ženy	44
Smyslová soustava	46
Ústrojí čichové	46
Ústrojí chuťové	46
Ústrojí hmatové	46
Ústrojí zrakové	47
Ústrojí sluchové	47
Nervová soustava	48
Látkové řízení organismu	49
4 První pomoc	51
Druhy zdravotnické pomoci	51
Základní druhy zdravotnického třídění	53
Prevence úrazů	56

Poskytování první pomoci	59
1 Zástava krvácení	59
2 První pomoc při bezvědomí	64
3 Neodkladná resuscitace	66
4 Šok a protišoková opatření	72
5 Náhlé bolesti břicha (neúrazové)	75
6 Náhlé bolesti na hrudníku (neúrazové)	79
7 Cévní mozkové příhody	81
8 Poruchy látkové přeměny cukru	82
9 Záchvaty dušnosti	83
10 Křečové stavy	85
11 Otravy (intoxikace)	87
12 Alergické reakce	91
13 Mozkolebeční poranění	91
14 Poranění páteře	93
15 Poranění hrudníku	94
16 Poranění břicha	96
17 Poranění pohybového aparátu	96
18 Rány	101
19 Termická poškození	104
20 Chemické poškození	108
21 Pohmoždění	109
22 Úraz elektrickým proudem	109
23 Tlaková poranění	111
24 Poranění očí	112
25 První pomoc při psychických poruchách	113
26 Zásady poskytování první pomoci ve ztížených podmínkách	116
27 Zásady poskytování první pomoci s improvizovanými prostředky	116
28 První pomoc při použití prostředků hromadného napadení	118
5 Obvazová technika	123
Náplastové obvazy	124
Obinadlové obvazy	126
Šátkové obvazy	135
Ploché „ambulantní“ uzly	142
6 Odsun zraněných	143
Úvod	143
1. Bezpečné uchopení zraněného („Rautekův manévr“)	144
2. Odtahování	144
3. Doprovod	145
4. Odnesení	146
5. Zdravotnický popruh a jeho použití	149
6. Zdravotnická nosítka – nakládání zraněných	152
7. Profesionální vybavení (scoop, vakuové matrace)	154
8. Improvizované prostředky přepravy zraněných	155
9. Polohování	156

7 Prevence a záchrana tonoucích	161
Vědomí nebezpečí	161
Rozpoznání tonoucího	162
Tonutí a jeho zjišťování	163
Optimální stupeň rizika při záchraně	164
Základní dovednosti nutné pro zvládnutí záchrany tonoucího	165
Doporučená literatura pro lektory	166
8 Péče o nemocné	167
Zdravotnická etika, přístup k nemocnému, práva nemocného	167
Základy psychologie nemocného	170
Vliv prostředí na nemocného	175
Ošetřovatelská anamnéza	176
Sledování fyziologických funkcí	177
Lůžko, úprava lůžka	188
Hygienická péče o nemocného	191
Polohování nemocného	197
Péče o stravování nemocných	211
Podávání a uložení léků, aplikace tepla a chladu, výplachy, obklady	214
Pooperační péče	223
Převaz, hojení a komplikace ran	225
Skupiny obvazů pro moderní léčbu ran	230
Zásady ošetřování nemocných při hromadném výskytu infekčních onemocnění	233
Zásady léčby bolesti	235
Specifika ošetřovatelské péče u vybraných skupin nemocných	238
Ošetřovatelská péče u pacientů s onemocněním srdce a plic	238
Ošetřování nemocného s onemocněním diabetes mellitus	240
Ošetřovatelská péče o nemocného s nádorovým onemocněním	240
Ošetřovatelská péče o nemocného s poruchou vědomí	241
Ošetřovatelská péče o nemocného se smyslovým, tělesným a mentálním postižením	241
Ošetřovatelská péče u pacienta s protetickými pomůckami, tělesným postižením	242
Ošetřovatelská péče s nemocným s poruchou sluchu	242
Ošetřovatelská péče s nemocným s poruchou zraku	243
Ošetřování nemocného s mentálním postižením	243
Péče o umírajícího a zemřelého	244
Včasná a přesná plnění úkolů zadaných profesionálním zdravotníkem	246
Práce sestry na pracovištích primární péče	247
Příprava zdravotnického materiálu, prádla, pomůcek, dezinfekce a sterilizace	248
9 Péče o matku a dítě	255
První pomoc při porodu (mimo zdravotnické zařízení)	255
Péče o ženu v šestinedělí	257
Zásady péče o dítě	258
10 Základy zdravotnické dokumentace	263
Význam vedení zdravotnické dokumentace	263
Zdravotnická dokumentace léčebně odsunového systému	264

Zdravotnická dokumentace – ambulantní a lůžková část.....	265
11 Hygiena a epidemiologie	267
Základy hygieny a epidemiologie	267
Hygiena a její dělení	267
1. Osobní hygiena, denní režim, zdravý způsob života	268
2. Hygiena životního prostředí (ovzduší, voda, půda)	272
3. Odstraňování odpadních látek	279
4. Hygiena výživy a stravovací služby	281
5. Hygienické zásady hromadného ubytování	285
6. Hygiena dopravy a cestování	287
7. Orgány ochrany veřejného zdraví	288
Epidemiologie	289
1. Infekční nemoc a původce infekční nemoci	289
2. Proces šíření nákazy	291
3. Zásady boje s infekčními nemocemi	293
4. Nejčastější infekční nemoci a jejich skupiny	298
5. Základy dezinfekce a sterilizace	308
12 Zotavovací akce pro děti	311
Podmínky provozu zotavovacích akcí, škol v přírodě a jiných podobných akcí pro děti ..	311
Umístění a prostorové podmínky	312
Stravování	312
Hygienická zařízení (umývárny, záchody)	314
Ubytování a úklid	314
Osobní hygiena a denní režim	315
Zdravotnické zajištění	315
Práce zdravotníka zotavovací akce	316
Specifika péče o nemocné dítě v podmínkách zotavovací akce	318
Vybavení lékárny zotavovací akce	324
Zdravotnická dokumentace zotavovací akce	326

ÚVODEM

Předložená publikace je vydána k modernizované normě Dobrovolná sestra ČČK schválené v r. 2006. Postavení a úkoly dobrovolných sester jsou popsány v kapitole následující. Snahou autorského kolektivu bylo, s využitím svých vlastních zkušeností, vytvořit přehlednou, co možná úplnou, avšak současně stručnou příručku. Využití ji lze nejen při přípravě dobrovolných sester ČČK, ale i širěji, např. v akreditovaných kvalifikačních kurzech pro zdravotnické pracovníky pořádaných ČČK.

Tradiční označení zvláště školených dobrovolných zdravotníků národních společností Červeného kříže – dobrovolná sestra Červeného kříže, zavedené před mnoha desítkami let, je naplněno obsahem upraveným na současné podmínky. Krom samozřejmého zvládnutí předlékařské první pomoci je velký důraz kladen zejména na ošetrovatelskou péči, přístup k nemocnému, na seznámení se se základy hygieny a epidemiologie, což umožňuje rovněž širší využití absolventů v běžných činnostech ČČK. Zdravotníkům ČČK náleží seznámit se i se základy mezinárodního humanitárního práva a organizací Hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce.

Pomůckou při přípravě dobrovolných sester má být právě tato kniha. Jsem přesvědčen, že zájemcům o dobrovolné zdravotnické činnosti v naší národní společnosti pomůže nabýt potřebné znalosti nutné k péči o potřebné. Přirozeně není zdaleka vyčerpávající a lektorům má sloužit jen jako stručné vodítko při výuce. Ještě více je však třeba zdůraznit fakt, že ani sebelépe napsaná kniha nemůže nahradit praktické zvládnutí nutných dovedností a vytvoření potřebných návyků.

Adjektivum dobrovolný v názvu této normy, stejně tak jako v jednom se základních principů hnutí Červeného kříže má vystihovat motiv rozhodnutí se pro práci na poli pomoci potřebným. Tato práce však svou formou musí být vskutku profesionální, má-li splnit svůj účel. A v péči o nemocné to platí dvojnásob. Zdravotník Červeného kříže musí být vždy prodchnut snahou pomáhat, mít hluboké pochopení pro utrpení druhého. Touto jedinečnou motivací, která je vlastní členům, zaměstnancům i dobrovolníkům Červeného kříže po celém světě, si Hnutí získalo a získává důvěru všech trpících, pro něž je často vlajka Červeného kříže jedinou nadějí v hrůzách válek, pohrom a jiných strážní. I my, kterým – zdá se – osud dopřává život na šťastnější části planety, bychom měli být pamětlivi toho, že nejen ve vzdálených částech světa, ale i v naší blízkosti žijí lidé potřebující naši pomoc. Společně jim můžeme pomoci – Pro humanitě coniuicti.

Závěrem si dovoluji čtenáře upozornit, že právě zdravotnická legislativa podléhá rychlému vývoji. I když je publikace je zpracována dle stavu k 1. 1. 2007, je třeba vývoj nadále sledovat, což samozřejmě platí i v oblasti zdravotnických poznatků.

*Marek Jukl,
prezident ČČK,
vedoucí autorského kolektivu*